

ВПЛИВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ
НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІIMPACT OF THE INSURANCE MARKET DEVELOPMENT
ON ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE

УДК 336.71

Кондрат І.Ю.к.е.н., доцент кафедри фінансів
Національний університет «Львівська
політехніка»**Ярошевич Н.Б.**к.е.н., доцент кафедри фінансів
Національний університет «Львівська
політехніка»**Роскіна А.Ю.**студентка
Національний університет «Львівська
політехніка»

У статті запропоновано регресійні моделі для оцінювання взаємозв'язку між показниками розвитку страхового ринку (щільності страхового ринку та проникнення страхування життя та ризикового страхування) та ВВП на душу населення, який було обрано як показник економічного зростання в державі. Встановлено, що є щільний прямий зв'язок між економічним зростанням та страхуванням в Україні, але вплив страхового ринку дуже незначний.

Ключові слова: страховий ринок, щільність страхування, проникнення страхування, ВВП, економічне зростання.

В статье предложены регрессионные модели для оценки взаимосвязи между показателями развития страхового рынка (плотности страхового рынка и проникновения страхования жизни и рискованного страхования) и ВВП на душу населения, который был выбран в качестве показателя экономи-

ческого роста в стране. Установлено, что существует сильная прямая связь между экономическим ростом и страхованием в Украине, но влияние страхового рынка очень незначительно.

Ключевые слова: страховой рынок, плотность и проникновение страхования, ВВП, экономический рост.

The article proposes regression models for assessing the relationship between the indicators of the insurance market development (insurance market density and life and non-life insurance penetration) and GDP per capita, which was selected as an indicator of economic growth in the state. It has been established that there is a strong positive correlation between economic growth and insurance in Ukraine, but this impact is very low.

Key words: insurance market, insurance density, insurance penetration, GDP, economic growth.

Постановка проблеми. У державах із розвиненими фінансовими ринками страховий сектор істотно впливає на сталий розвиток економіки шляхом забезпечення захисту суб'єктів господарювання на випадок нанесення шкоди або перерви у виробничому процесі, що відбувається в результаті страхових випадків; сприяння підприємницькому розвитку, заохочення інвестицій, інновацій, зменшення фінансового тиску на державу в покритті великих збитків, розвитку фінансового посередництва, мобілізації заощаджень і трансформуванні їх у інвестиції. Проте у країнах, що розвиваються, до яких належить Україна, через нерозвиненість фінансового ринку цей вплив може виявитися не таким значним. Актуальній проблемі теоретичного обґрунтування та емпіричного дослідження впливу страхового ринку на економічне зростання в Україні присвячена стаття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретичних та прикладних засад функціонування страхового ринку України, проблемами удосконалення його державного регулювання, ефективності страхової діяльності займається велика когорта вчених-економістів, серед яких В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич [1], Н. Внукова [2], О.О. Гаманкова [3], О.В. Козьменко [4] та ін. Проте дуже мало уваги приділяється емпіричним дослідженням впливу страхування на економічне зростання в Україні. Адже головна мета роботи Уряду полягає у підвищенні добробуту кожного громадянина України, який вимірюється показником ВВП на душу населення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити стан страхового ринку України, динаміку його

розвитку та вплив фінансової кризи; обґрунтувати вибір показників, які характеризують рівень розвитку страхування в національній економіці, запропонувати моделі для оцінювання взаємозв'язку між рівнем розвитку страхового ринку та економічним зростанням в Україні, за допомогою яких визначити, як страхування впливає на ВВП на душу населення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Результати значної кількості теоретичних та емпіричних досліджень засвідчують існування позитивного зв'язку між ступенем розвитку фінансової системи та економічним зростанням. Проте все ще відбуваються дискусії щодо основних механізмів, які пояснюють цей зв'язок. Роберт Лукас [5] стверджував, що економісти сильно перебільшують вплив фінансових факторів на економічне зростання. На його думку, економічний розвиток створює вимоги до окремих видів фінансових механізмів, а фінансова система автоматично реагує на ці вимоги.

Інша думка полягає в тому, що добре розвинені, плавно діючі фінансові ринки допомагають ефективно спрямовувати потік заощаджень та інвестицій в економіку таким чином, щоби сприяти накопиченню капіталу та виробництву товарів і послуг. Поєднання розвинених фінансових ринків та інституцій, а також різноманітних фінансових продуктів та інструментів відповідає потребам позичальників та кредиторів, а, отже, економіки загалом.

Як зазначають Демиргуз-Кунт та Левін [6], разом фінансові ринки та фінансові установи сприяють економічному зростанню. Великі фінансові ринки зі значною торговельною активністю забезпечують більшу ліквідність для учасників ринку, ніж ринки з

обмеженою кількістю цінних паперів та учасників. Ефективні фінансові ринки та установи сприяють зниженню витрат. Забезпечуючи широкий спектр фінансових продуктів, добре розвинена фінансова система пропонує послуги учасникам відповідно до їх потреб. Фізичні особи, підприємства та уряди, які потребують грошових коштів, можуть легко з'ясувати, які фінансові установи або які фінансові ринки можуть надавати фінансування і які витрати нестиме позичальник. Це дає змогу інвесторам порівнювати вартість фінансування з очікуваною рентабельністю інвестицій, що робить інвестиційний вибір найбільш оптимальним для своїх потреб. Таким чином, фінансові ринки спрямовують розподіл кредитів у всій економіці та сприяють виробництву товарів та послуг.

У багатьох країнах, що розвиваються, до яких належить Україна, нерозвинені фінансові ринки, інструменти та фінансові установи, а також слабко визначені правові системи можуть зробити ринок більш дорогим для залучення капіталу та знизити прибуток від заощаджень або інвестицій. Обмежена інформація або відсутність фінансової прозорості означають, що інформація не повністю доступна для учасників ринку і ризики можуть бути більшими, ніж у економіках із розвиненішими фінансовими системами. Крім того, складніше сформувати диверсифікований портфель на малих ринках лише з обмеженим вибором фінансових активів та інвестиційних продуктів. Розуміння цього є в українського Уряду, що відображено в «Комплексній програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 року». Її метою є створення фінансової системи, що здатна забезпечувати сталий економічний розвиток за рахунок ефективного перерозподілу фінансових ресурсів в економіці на основі розбудови повноцінного ринкового конкурентоспроможного середовища згідно зі стандартами ЄС. Принципами побудови фінансового сектору є: європейська інтеграція; лібералізація фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг; збалансованість економічних інтересів через формування ринкового конкурентоспроможного середовища; незалежність та ефективність роботи регуляторів, здійснення нагляду на основі оцінки ризиків; прозорість та високі стандарти розкриття інформації учасниками фінансового сектору та регуляторами; відповідальність та довіра між учасниками фінансового сектору та регуляторами; цілісність фінансової системи, всебічний захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів [7].

Проте на протязі останніх років фінансовий ринок України був символом нестабільності. Формування фінансового ринку України розпочалося із набуттям незалежності нашої державою у 1991 році і відбувалося на засадах банкоцентричної моделі, коли найбільша частка фінансових активів була зосереджена

у банківській системі. Банківська система зростала випереджаючими темпами порівняно з іншими сегментами фінансового сектору. Розвиток небанківського фінансового сектору ускладнено відсутністю ефективного законодавства, пруденційного нагляду, що привело до появи значної кількості «кишенькових» фінансових установ та «фінансових пірамід», стримувало розвиток ринку фінансових послуг і приводило до поглиблення недовіри до фінансового сектору загалом [8].

Проблема впливу страхування на економічний розвиток держави широко досліджена зарубіжними вченими-економістами. Після опублікування доповіді ЮНКТАД (1982) [9], що показала важливість стимулювання страхування для економічного розвитку в країнах, що розвиваються, було проведено низку досліджень у розвинених країнах та країнах, що розвиваються.

Шкіпер доводить, що діяльність страхового ринку, як розподілувача ризику та компенсації, так і інституційного інвестора, може сприяти економічному зростанню шляхом: а) мобілізації внутрішніх заощаджень; б) ефективнішого управління різними ризиками, тим самим сприяючи накопиченню нового капіталу; в) підвищення фінансової стійкості; г) полегшення торгівлі; д) зменшення збитків; е) сприяння більш ефективному розподілу внутрішнього капіталу [10].

У дослідженні, проведеному Європейським комітетом у сфері страхування щодо страхового внеску в економічному зростанні, зазначається, що страхова галузь сприяє економічному зростанню та структурному розвитку через такі канали, як:

- забезпечення захисту суб'єктів господарювання; таким чином їхня фінансова стабільність посилюється страховою компанією, яка бере на себе відповідальність за будь-яку шкоду або перерву у виробничому процесі, що відбувається в результаті страхових випадків;
- сприяння підприємницькому розвитку, заохочення інвестицій, інновацій, життєздатності на ринку та конкуренції;
- забезпечення захисту в спільній участі з державою, зменшення фінансового тиску на державу в покритті великих збитків;
- розвиток фінансового посередництва, створення заощаджень через продукти страхування життя;
- запобігання ризикам для суб'єктів господарювання чи інших учасників ринку, тим самим сприяючи сталому розвитку [11].

Ян Вебб, Мартін Грайс та Гарольд Шкіпер провели емпіричний аналіз між кількома країнами (перехресний аналіз) і дійшли висновку, що розвиток страхового сектору та фінансового посередництва збільшує загальну продуктивність виробничих факторів, сприяючи ефективному розподілу капіталу [12].

Уорд і Цурбрюгг дослідили потенційний причинно-наслідковий зв'язок між економічним зростанням та діяльністю страхового ринку для дев'яти країн в період між 1961 та 1996 рр., використовуючи річний реальний темп зростання ВВП як показник економічної активності, а також щорічну реальну ставку валових премій як показник розвитку страхового бізнесу. Вони дійшли висновку, що страхування полегшує не лише здійснення господарських операцій шляхом передачі ризиків та надання страхових виплат у разі настання страхового випадку, але також розглядається як промодернізований фінансовий посередництва [13].

Крім того, страхування може мати вплив на підтримку фінансової стабільності, мобілізації заощаджень, сприяння торгівлі та промисловості. Це дозволяє більш ефективно управляти ризиком, допомагає зменшити втрати, ефективніше розподіляти капітал, а також може бути заміною чи доповненням для державних програм безпеки.

За даними Нацкомфінпослуг, ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед небанківських фінансових ринків. З метою аналізу його впливу на економічне зростання доцільно скористатися аналітичними інструментами, які розробила та застосовує Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) для макропруденційного нагляду страхового ринку: щільність страхування та проникнення страхування (окремо страхування життя та ризикового страхування) [14].

Показник щільності страхування (*DENSITY*) обчислюється як відношення суми валових страхових премій до загальної чисельності населення і є індикатором споживання страхування на душу населення. Інтерпретуючи цей показник, зауважимо, що він передбачає, що кожен громадянин країни, незалежно від віку чи статусу, споживає страхування. Приймається, що тільки громадяни, а не юридичні особи, застосовують страховий захист. В Україні одна особа витрачає в середньому 65,4 дол. США, тоді як у Польщі показник щільності страхування становить 140 дол. США, в Німеччині – 1482 дол. США, в Японії – 5–6 тис. дол. США. Страхова галузь країни вважається розвиненою, якщо цей показник становить більше 140 дол. США [15].

Показник проникнення страхування розраховується як співвідношення валових страхових премій до ВВП держави (розрахунок здійснюється окремо для страхування життя (*PENETRATION_life*) і ризикового страхування (*PENETRATION_non_life*). Він показує рівень страхового захисту, а також потенціал зростання страхового ринку країни, особливо в порівнянні з показниками проникнення в інших країнах. За останні п'ять років частка валових страхових премій до ВВП не перевищувала 2%, а середній її показник становить 1,71%. При цьому

загально визнано, що для ефективного страхового ринку цей показник повинен становити від 8 до 12% [15]. Проте відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України планується поступове підвищення цього показника на кінець 2020 року до 7%.

Основним вимірником рівня загального економічного результату відносно населення країни є ВВП на душу населення (*GDP per capita*). Його динаміка показує зміни добробуту населення, що відповідає цілям цього дослідження більше, ніж обсяг реального ВВП, який характеризує головним чином економічний потенціал країни.

Для проведення емпіричного аналізу використано дані про розвиток страхового ринку за 1996–2016 рр., які надає Нацкомфінпослуг [16], ВВП на душу населення в Україні за цей період розраховано за даними Світового Банку [17]. Вихідні дані наведені в Додатку А.

Для оцінювання взаємозв'язку між рівнем розвитку страхового ринку та економічним зростанням в Україні пропонуємо моделі 1 і 3 [18]:

$$GDP\ per\ capita = a + bDENSITY + \varepsilon, \quad (1)$$

де *GDP per capita* – ВВП на душу населення, млн. грн.; *a, b* – параметри рівняння регресії; *DENSITY* – показник щільності страхування, млн. грн.; ε – похибка.

Параметри рівняння регресії розраховані за допомогою MS Excel. У результаті розрахунків отримане рівняння:

$$GDP\ per\ capita = 56,37DENSITY - 1177,73. \quad (2)$$

Параметри рівняння розраховані методом найменших квадратів. У таблиці 1 наведемо показники статистичної оцінки параметрів отриманого рівняння.

Таблиця 1

Показники статистичної оцінки параметрів рівняння залежності ВВП на душу населення від щільності страхування в Україні

Показники	Значення
Коефіцієнт кореляції	0,93
Коефіцієнт детермінації	0,87
Коефіцієнт еластичності	1,07
t-критерій Стьюдента крит.	2,09
t-критерій Стьюдента розрах.	11,25
F-критерій Фішера крит.	4,38
F-критерій Фішера розрах.	126,52
Критерій Дарбіна-Вотсона	1,09

Джерело: розрахунки авторів

Коефіцієнт кореляції (його значення становить 0,93) засвідчує, що є щільний прямий зв'язок між економічним зростанням та щільністю страхування в Україні. Коефіцієнт детермінації показує частку варіації результативної ознаки (ВВП на душу населення), яка пояснюється варіацією фак-

Таблиця 2

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

Змінні	<i>GDP per capita</i>	<i>PENETRATION_life</i>	<i>PENETRATION_non_life</i>
<i>GDP per capita</i>	1	0,83	-0,02
<i>PENETRATION_life</i>	0,83	1	0,12
<i>PENETRATION_non_life</i>	-0,02	0,12	1

Джерело: розрахунки авторів

торної ознаки (показника щільності страхування). Значення коефіцієнта детермінації 0,87 чи 87% означає, що 87% випадків зміни факторної ознаки спричиняють зміну результативної. Тобто точність підбирання рівняння регресії висока. Решта 13% зміни результативної ознаки пояснюються факторами, які не враховані в моделі.

Коефіцієнт еластичності показує, що із збільшенням щільності страхування на 1%, ВВП на душу населення зростає на 1,07%.

Для перевірки значущості коефіцієнта кореляції скористаємося t-критерієм Стьюдента. Оскільки t-критерій Стьюдента розрах. > t-критерій Стьюдента крит., то можна стверджувати, що існування кореляційного зв'язку між ознаками підтверджується. Коефіцієнт кореляції статистично значущий.

Для оцінки адекватності регресійної моделі застосуємо F-критерій Фішера. Оскільки F-критерій Фішера розрах. > F-критерій Фішера крит., то гіпотеза про значущість знайденого рівняння регресії підтверджується. Збільшення щільності страхування на 1 грн. приводить до зростання ВВП на душу населення в середньому на 56,37 грн.

За критерієм Дарбіна-Вотсона бачимо, що оскільки $1,5 > 1,09 < 2,5$, то має місце автокореляція залишків. Наявність автокореляції свідчить про необхідність введення в модель нової незалежної змінної.

Друга модель описує взаємозв'язок між ВВП на душу населення на показниками проникнення страхування життя та ризикового страхування і має вигляд:

$$GDP\ per\ capita = a + b_1PENETRATION_life + b_2PENETRATION_non_life + \varepsilon, (3)$$

де *GDP per capita* – ВВП на душу населення, млн. грн.; a, b_1, b_2 – параметри рівняння регресії; *PENETRATION_life, PENETRATION_non_life* – показники проникнення страхування життя та ризикового страхування відповідно; ε – похибка.

Параметри рівняння регресії розраховані за допомогою MS Excel. У результаті розрахунків отримане рівняння 4:

$$GDP\ per\ capita = 0,00192 + 0,253PENETRATION_life - 0,00168PENETRATION_non_life(4)$$

Наведемо показники статистичної оцінки параметрів отриманого рівняння в таблицях 2 і 3.

На основі даних матриці проведемо аналіз мультиколінеарності. Всі парні коефіцієнти кореляції менші за 0,7.

Отже, мультиколінеарність факторів у моделі відсутня. Найбільший вплив на результативну ознаку (ВВП на душу населення) чинить перший фактор (коефіцієнт проникнення страхування життя), між ними є щільний прямий зв'язок. Вплив другого фактора неістотний.

Таблиця 3

Показники статистичної оцінки параметрів рівняння залежності ВВП на душу населення від показників проникнення страхування в Україні

Показники	Значення
Коефіцієнт множинної кореляції	0,84
Коефіцієнт детермінації	0,7
Коефіцієнт еластичності E_1	1,07
Коефіцієнт еластичності E_2	-0,18
t-критерій Стьюдента крит.	0,11
t-критерій Стьюдента розрах.	6,41
F-критерій Фішера крит.	3,55
F-критерій Фішера розрах.	20,91
Критерій Дарбіна-Вотсона	0,53

Джерело: розрахунки авторів

Коефіцієнт множинної кореляції (його значення становить 0,84) показує, що є щільний прямий зв'язок між економічним зростанням та проникненням страхування в Україні. Коефіцієнт детермінації показує частку варіації результативної ознаки (ВВП на душу населення), яка пояснюється варіацією факторної ознаки (показника щільності страхування). Значення коефіцієнта детермінації 0,7 чи 70% означає, що 70% випадків зміни факторних змінних спричиняють зміну результативної. Тобто точність підбирання рівняння регресії висока.

Значення часткових коефіцієнтів еластичності показують, що показник проникнення страхування життя істотно впливає на ВВП на душу населення (значення перевищує 1), а показник проникнення ризикового страхування впливає незначно.

Для перевірки значущості коефіцієнта кореляції скористаємося t-критерієм Стьюдента. Оскільки t-критерій Стьюдента розрах. > t-критерій Стьюдента крит., то можна стверджувати, що існування кореляційного зв'язку між ознаками підтверджується. Коефіцієнт кореляції статистично значущий.

Для оцінки адекватності регресійної моделі застосуємо F-критерій Фішера. Оскільки F-критерій

Фішера розрах. > F-критерій Фішера крит., то гіпотеза про значущість знайденого рівняння регресії підтверджується. Збільшення показника проникнення страхування життя на 1% приводить до зростання ВВП на душу населення в середньому на 0,253%. Збільшення показника проникнення ризикового страхування на 1% приводить до зменшення ВВП на душу населення в середньому на 0,00168%.

За критерієм Дарбіна-Вотсона бачимо, що оскільки $1,5 > 0,53 < 2,5$, то має місце автокореляція залишків. Наявність автокореляції свідчить про необхідність введення в модель нової незалежної змінної.

Моделі створено з вірогідністю 95%.

Висновки з проведеного дослідження.

За результатами моделювання залежності ВВП на душу населення від показників розвитку страхового ринку в Україні було встановлено, що є щільний прямий зв'язок між ними (за обома показниками розвитку страхового ринку). Проте за коефіцієнтами еластичності бачимо, що цей вплив дуже незначний. Тобто страхові компанії не повністю виконують свою основну функцію – фінансового посередництва, що сприяє економічному зростанню. Кореляція, отримана між ВВП на душу населення та показником проникнення, свідчить про більший вплив ринку страхування життя, ніж ризикового страхування, чого дуже важко досягти в нашій країні, де переважає ризикове страхування.

Ключовим моментом стає впровадження політики, яка передбачатиме інституційні вдосконалення, заохочуватиме конкуренцію та сприятиме підвищенню ефективності, особливо в управлінні ризиками та розвитку продуктів страховиків. Україна повинна впроваджувати стимули для розширення участі страхових компаній у розвитку накопичувального страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В.Д. Страхова справа / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич. К.: Знання, 2005. 352 с.
2. Внукова Н. Економіко-правові аспекти пруденційного нагляду за страховою діяльністю // Право та інновації. 2015. № 3(11). С. 15–21.
3. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: [монографія] / О.О. Гаманкова. К.: КНЕУ, 2009. 283 с.
4. Козьменко О.В. Нові вектори розвитку страхового ринку України: монографія / О.В. Козьменко, С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва. Суми: Університетська книга, 2012. 315 с.
5. Lucas R. (1988) "On the Mechanisms of Economic Development", Journal of Monetary Economics, Vol 22, № 1, Juillet.
6. Demirgüç-Kunt, Asli and Ross Levine, editors. 2001. "Financial Structure and Economic Growth," Cambridge, Massachusetts, The MIT Press. See Introduction, Chapter 1.

7. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. <https://bank.gov.ua>.

8. Slav'yuk R., Shkvarchuk L., Kondrat I., 2017. Financial market imbalance: reasons and peculiarities of occurrence in Ukraine, Investment Management and Financial Innovations, no. 14(1-1), pp. 227–235.

9. UNCTAD. 1982. The promotion of life insurance in Developing countries study. Trade and Development Board Committee on Invisible and Financing related to Trade Trent session.

10. Skipper H.D. 1997. Foreign Insurers in Emerging Markets: Issues and Concerns, Occasional Paper 97-2, Center for Risk Management and Insurance.

11. CEA, 2006. Insurers of Europe, "The Contribution of the Insurance Sector to Economic Growth and Employment in the EU", Brussels.

12. Webb I., Grace M.F., Skipper H.D. 2002. The effect of banking and insurance on the growth of capital and output. Unpublished Center for Risk Management and Insurance Working Paper 02-1. Georgia State University, GA.

13. Ward D., Zurbrugg R. 2000. Does insurance promote economic growth? Evidence from OECD countries. Journal of Risk and Insurance, 67(4), 489–506.

14. Kwon, W. Jean and Leigh Wolfram (2016). "Analytical tools for the insurance market and macroprudential surveillance", OECD Journal: Financial Market Trends, published online first. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/fmt-2016-5jln6hnnvwdzn>.

15. Марценюк-Розарьєнова О.В. Аналіз тенденцій розвитку страхового ринку: вітчизняний та світовий аспект // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2017. № 3. С. 53–63.

16. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України // <https://www.nfp.gov.ua>.

17. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org>.

18. Mirela Cristea et al. The relationship between insurance and economic growth in Romania compared to the main results in Europe – a theoretical and empirical analysis / Procedia Economics and Finance. № 8. (2014). 226–235.

REFERENCES:

1. Bazylevych V.D. Strakhova sprava [Insurance business] / V.D. Bazylevych, K.S. Bazylevych. K.: Znan- nia, 2005. 352 s. (in Ukrainian).
2. Vnukova N. Ekonomiko-pravovi aspekty prudentsi- inoho nahliadu za strakhovoiu diialnistiu [Economic and Legal Aspects of Insurance Activities Prudential Supervi- sion] // Pravo ta innovatsii. 2015. № 3(11). S. 15–21.
3. Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: [monohrafiia] [Insurance ser- vices market of Ukraine: theory, methodology, practice] / O.O. Hamankova. K.: KNEU, 2009. 283 s. (in Ukrainian).
4. Kozmenko O.V. Novi vektory rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy: monohrafiia [New vectors of the insur- ance market development of Ukraine] / O.V. Kozmenko, S.M. Kozmenko, T.A. Vasylieva. Sumy: Universytetska knyha, 2012. – 315 s. (in Ukrainian).
5. Lucas R. (1988) "On the Mechanisms of Economic Development", Journal of Monetary Economics, Vol 22, № 1, Juillet.
6. Demirgüç-Kunt, Asli and Ross Levine, editors. 2001. "Financial Structure and Economic Growth," Cam-

bridge, Massachusetts, The MIT Press. See Introduction, Chapter 1.

7. Kompleksna prohrama rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2020 roku. [Comprehensive program of development of the financial sector of Ukraine till 2020]. <https://bank.gov.ua> (accessed 12 February 2018).

8. Slav'yuk R., Shkvarchuk L., Kondrat I., 2017. Financial market imbalance: reasons and peculiarities of occurrence in Ukraine, Investment Management and Financial Innovations, no. 14(1-1), pp. 227–235.

9. UNCTAD. 1982. The promotion of life insurance in Developing countries study. Trade and Development Board Committee on Invisible and Financing related to Trade Tenth session.

10. Skipper H.D. 1997. Foreign Insurers in Emerging Markets: Issues and Concerns, Occasional Paper 97-2, Center for Risk Management and Insurance.

11. CEA, 2006. Insurers of Europe, "The Contribution of the Insurance Sector to Economic Growth and Employment in the EU", Brussels.

12. Webb I., Grace M.F., Skipper H.D. 2002. The effect of banking and insurance on the growth of capital and output. Unpublished Center for Risk Management and Insurance Working Paper 02-1. Georgia State University, GA.

13. Ward D., Zurbruegg R. 2000. Does insurance promote economic growth? Evidence from OECD countries. Journal of Risk and Insurance, 67(4), 489–506.

14. Kwon W. Jean and Leigh Wolfram (2016). "Analytical tools for the insurance market and macroprudential surveillance", OECD Journal: Financial Market Trends, published online first. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/fmt-2016-5jln6hmvwdzn>

15. Martseniuk-Rozaronova O.V. Analiz tendentsii rozvytku strakhovoho rynku: vitchyzniani ta svitovyi aspekt [Analysis of trends in the development of the insurance market: the domestic and world aspects] // Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky, 2017. № 3. – S. 53–63.

16. Informatsiia pro stan i rozvytok strakhovoho rynku Ukrainy [Information on the state and development of the insurance market of Ukraine] // <https://www.nfp.gov.ua>. (accessed 13 February 2018).

17. World Bank Open Data. <https://data.worldbank.org> (accessed 11 January 2018).

18. Mirela Cristea et al. The relationship between insurance and economic growth in Romania compared to the main results in Europe – a theoretical and empirical analysis / Procedia Economics and Finance. № 8. (2014). 226–235.

ДОДАТОК А

Вихідні дані для оцінювання взаємозв'язку між рівнем розвитку страхового ринку та економічним зростанням в Україні

Роки	ВВП на душу населення України, млн. грн.	Показник щільності страхування, грн.	Показник проникнення страхування життя	Показник проникнення ризикового страхування
1996	0,001596621	6,224608253	0,000411	0,003489
1997	0,001845373	8,072106424	0,000199	0,004175
1998	0,00204597	15,73787412	0,000126	0,007567
1999	0,002625996	23,43562494	5,83E-05	0,008866
2000	0,003458405	43,4717262	5,88E-05	0,012511
2001	0,004194203	62,24869369	7,69E-05	0,014765
2002	0,004684612	92,15497122	0,000106	0,019566
2003	0,005591456	191,0632998	0,000273	0,033898
2004	0,007272948	409,4993636	0,000542	0,055763
2005	0,009371629	138,8489369	0,000728	0,014088
2006	0,011630245	295,5880546	0,000828	0,024587
2007	0,015496475	387,1952629	0,001088	0,023898
2008	0,020494874	519,0128453	0,001156	0,024169
2009	0,019832346	443,8791574	0,000906	0,021476
2010	0,023600446	503,1904898	0,000837	0,020484
2011	0,028805783	496,5092187	0,001023	0,016214
2012	0,030901229	471,7403654	0,001284	0,013982
2013	0,031983816	630,0758855	0,001702	0,017998
2014	0,034607038	591,2557726	0,001379	0,015706
2015	0,043837904	658,5458852	0,001105	0,013918
2016	0,052954134	781,481556	0,001156	0,013601

Джерело: <https://data.worldbank.org>; <https://www.nfp.gov.ua>; розрахунки авторів

Kondrat I.Yu.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance,
Lviv Polytechnic National University

Yaroshevych N.B.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance,
Lviv Polytechnic National University

Roskina A.Yu.

Student
Lviv Polytechnic National University

IMPACT OF THE INSURANCE MARKET DEVELOPMENT ON ECONOMIC GROWTH IN UKRAINE

The article examines the impact of the insurance market development on economic growth in Ukraine. In states with developed financial markets, the insurance sector has a significant impact on sustainable economic development by ensuring the protection of business entities in case of the property damage and business interruption; entrepreneurial development promotion, investment and innovation promotion, financial intermediation development, savings mobilization and their transformation into investments. However, in developing countries, which Ukraine belongs to, due to the poor financial market, this influence may not be so significant.

The insurance market is the second in terms of capitalization among non-bank financial markets. In order to assess its level of development, we used two indicators: insurance density and penetration. Insurance density is an indicator of consumption of insurance per capita. Penetration rate is measured as the ratio of premium underwritten in a particular year to the GDP (separately for life and non-life insurance). Both indicators are low. This indicates a low level of insurance market development.

We use GDP per capita as the measure of economic growth. Its dynamics shows changes in the welfare of the population, which corresponds to the objectives of this study more than the volume of real GDP, which characterizes mainly the economic potential of the country.

Two regression models are proposed for assessing the relationship between indicators of the insurance market development and GDP per capita. According to the simulation results, it was established that there is a strong positive correlation between economic growth and insurance in Ukraine (for both indicators of its development). However, according to the coefficients of elasticity, we see that this impact is very low. That is, insurance companies do not fully fulfil their main function – financial intermediation, which contributes to economic growth. The correlation between GDP per capita and penetration rate indicates a greater impact on life insurance market than non-life insurance, which is very difficult to achieve in our country where risk insurance prevails.

Therefore, policymakers should focus their attention on implementing the policy that provides institutional improvements, encourages competition, and enhances efficiency, especially in risk management and insurance product development.